

Prof. univ. dr. Ion GIURCĂ

BISERICA ȘI ARMATA, LOC ȘI ROL ÎN REALIZAREA UNIRII PRINCIPATELOR ÎN ANUL 1859

Cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și sfârșitul Primului Război Mondial au marcat ca momente distincte, de importanță incontestabilă pentru evoluția societății românești, Unirea Principatelor Moldova și Valahia, apoi Unirea cea Mare, act istoric prin care s-a realizat mult dorita și necesara unitate a românilor într-un singur stat. Situații geopolitice și geostrategice favorabile, valorificate cu inteligență, prin asumarea unor riscuri de către factorii de decizie politică și formatorii de opinie, au asigurat condițiile realizării obiectivelor propuse în primul caz pe timpul revoluțiilor de la 1848-1849, în cel de al doilea caz formulate în scopul politic și militar al războiului în care România și armata sa s-au angajat în august 1916.

Dacă în programul și acțiunea din martie 1848 a revoluționarilor de la Iași problema exprimării fățișe a ideii de unire a fost evitată, din considerente de prudență față de o reacție militară a Rusiei, după participarea la Adunarea de la Blaj, din 3/15-5/17 mai 1848, unde participanții au cerut prin glas și au înscris într-o declarație dorința: Noi vrem să ne unim cu țara, atitudinea acestora s-a schimbat. Adunați la Brașov, revoluționarii moldoveni au elaborat un nou program, intitulat Prințipurile noastre pentru reformarea patriei, care a prevăzut într-un punct distinct Unirea Moldovei cu Valahia într-un singur stat neatârnat românesc².

Tot din considerente de prudență față de o intervenție militară a trupelor otomane de la sud de Dunăre, în programul revoluției din Țara Românească, prezentat la Islaz în ziua de 9/21 iunie 1848, ideea unirii nu a fost înscrisă, dar în finalul acestuia erau câteva fraze care transmiteau, discret, un mesaj în acest sens. Mai radical, așa cum a fost toată viața, C.A. Rosetti scria, la 12/24 iunie, în Pruncul român un incitant articol, Către frații noștri din Moldova, un adevărat apel la unitatea românilor din spațiul extra-carpatic: Uniți-vă cu noi frați de dincolo de Milcov; peste undele lui vă întindem brațele, dorind cu înfocare a vă da sărutarea frăției și a libertății. Munteanul și moldoveanul sunt toți români, sunt frați, o singură nație; uniți-vă cu noi... Uniți, vom fi tari; uniți, vom sta împotriva oricărui vrăjmaș al libertății noastre³.

Intervenția militară concentrată a imperiilor țarist, otoman și țarist în anii 1848 și 1849 în teritoriile locuite de români a dus la restabilirea situației din perioada anterioară, dar nu a putut înfrânge ideea și dorința de unitate a celor aflați la discreția puterilor aflate la granițele noastre.

Războiul Crimeii (1853-1856), dar mai ales Conferința de Pace de la Paris, din martie 1856, au deschis calea acțiunilor pentru unirea celor două Principate Române aflate sub suzeranitate otomană, prin prevederea de a se constitui Divanuri

Mitropolitul Sofronie Miclescu (Pictura este realizată de Nicolae Grigorescu și se află la Mănăstirea Agapia)

ad-hoc, care să asigure reprezentarea cea mai exactă a intereselor populației, referitor la organizarea definitivă a acestora. Adunările ad-hoc din Moldova și Țara Românească, întrunite la Iași și București, au înscris în rezoluțiile lor ideea unirii Principatelor într-un singur stat sub numele de România, dorință care a fost transmisă pe căi diplomatice puterilor garante și prin presă întregii Europe. Prin urmare, participanții la Conferința marilor puteri de la Paris, desfășurată în perioada 10/22 martie-7/19 august 1858, erau în cunoștință de cauză cu dorințele clasei politice românești. Prin urmare, Convenția pentru organizarea definitivă a Principatelor Române, care a prevăzut doar o unire formală a celor două țări, sub denumirea de Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei, fiecare cu domn, guvern, și adunare legiuitoare proprie⁴.

Într-un asemenea cadru internațional și intern favorabil a avut loc dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza la Iași și București, la 5/17 și 24 ianuarie/5 februarie 1859 ca domn al Principatelor Unite Moldova și Valahia, act politic de însemnătate hotărâtoare pentru recunoașterea unirii de către puterile garante, consemnat în hatîșeriful emis de către Poarta otomană la 22 noiembrie/4 decembrie 1861. Deschiderea

Generalul Barbu Vlădoianu

lucrărilor Adunării comune a Principatelor Unite la București, la 24 ianuarie/5 februarie 1862, a marcat finalizarea procesului atât de mult dorit, Alexandru Ioan I proclamând: Unirea este îndeplinită! Naționalitatea română este întemeiată!

Unirea Principatelor a fost posibilă și prin atitudinea și contribuția Bisericii și Armatei la pregătirea, înfăptuirea și desăvârșirea dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza, plecând de la menirea acestor două instituții, pe care recent Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Daniel, o considera a fi: Biserica apără integritatea spirituală și darurile specifice ale creștinismului românesc, care au contribuit la cultivarea și promovarea continuității și unității de neam. Armata apără integritatea teritorială și valorile perene ale istoriei popoului român, care, prin luptă dreaptă, jertfă și suferință creștinească îndurată, a ajuns la libertate și unitate națională⁵.

În ianuarie 1859 și în perioada până la desăvârșirea Unirii Principatelor, Biserica din Moldova și Valahia au avut un loc și rol important, chiar în condițiile în care anumite măsuri dispuse de către domn și guvern nu erau agreate de către mitropoliți și episcopi. Adunările electivive în cadrul cărora Alexandru Ioan Cuza a fost ales domn au fost conduse la Iași de către mitropolitul Sofronie Miclescu, iar la București de către mitropolitul Nifon. În Moldova, printre cei opt reprezentanți ai bisericii în Adunarea Moldovei se aflau: mitropolitul Sofronie Miclescu, arhimandriții Neofit Scriban și Melchisedec Sofronie, care au participat la toate activitățile care au pregătit și consfințit alegerea domnului la 5/15 ianuarie 1859. A rămas memorabilă ședința Adunării ad-hoc a Moldovei din 22 septembrie/4 octombrie 1857, începută printr-un Te Deum la biserica „Sfântul Nicolae”, continuată la palatul administrativ din Iași, deschisă de către mitropolitul Sofronie Miclescu cu un discurs rămas în istorie sub titlul Moldo-România, o pledoarie pentru cumpătare și înțelepciune în formularea dorințelor, prețuirea istoriei țării, conștiința unității de neam, credință către patrie și neam. La buna

desfășurare a ședinței inaugurale a Adunării de la Iași armata a avut un loc și rol important, ca structură de ordine în spațiul de desfășurare a activităților, dar și ca activitate de protocol, în semn de prețuire față de importantul eveniment. Ședința Adunării Moldovei din 7/19 octombrie 1857 s-a dovedit de o importanță covârșitoare pentru decizia de unire a principatelor. Atunci s-a decis susținerea ideii unirii principatelor într-un singur stat sub numele de România și prinț străin cu moștenirea tronului, ales dintr-o dinastie domnitoare a Europei și a cărui moștenitori să fie crescuți în religia țării.

Votul deschis a consemnat 81 de voturi pentru, între care și a mitropolitului Sofronie Miclescu, care la depunerea votului a rostit cuvintele Unde-i turma, acolo-i și păstorul, iar protoiereul Dimitrie Matcaș a arătat că alegătorii săi, tot clerul de Roman, l-au rugat cu lacrimi în ochi, ca să voteze pentru dorințele rostite în programul național – Unirea Principatelor. Votul împotriva a episcopului de Sotiriopoleos, alături de lafundiarul Alecu Balș, a fost o excepție nedorită în acea zi, ironizată de către membrii Adunării.

În Muntenia alegerile pentru Adunarea ad-hoc au adus în legislativul de la București 10 reprezentanți ai clerului (mitropolitul Nifon, episcopii de Buzău, Argeș și Râmnic, arhimandriții egumeni ai mănăstirilor „Bistrița” și „Sadova”, protopopii deputați ai clerului din București, Argeș, Buzău și Râmnic) și șase ofițeri (locotenentul Scarlat Voinescu, căpitanul Nicolae Pleșoianu, generalul Gheorghe Magheru, căpitanul Grigore Marghiloman, colonel Ștefan Vlădoianu, căpitanul Eliodor Lipati) aleși ai marilor proprietari din județele Buzău, Gorj, Râmnicu-Sărat, Romanați, Teleorman și orașul Craiova (căpitanul N. Pleșoianu).

Asemănător situației de la Iași, și la București, Adunarea era prezidată de către mitropolit, astfel că acesta a avut un loc și rol important în parcurgerea etapelor care au dus, în final, la dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al Principatelor Unite. Ideile promovate la București în privința unirii principatelor au fost asemănătoare celor din Moldova, exprimate verbal în diferite variante, dar consemnate în documentele oficiale identic cu cele de la Iași.

După ce Convenția pentru organizarea definitivă a Principatelor Române a fost adusă la cunoștința autorităților de la București și Iași, iar Poarta otomană a emis hatîșeriful în acord cu cele hotărâte la Paris în august 1858, au fost constituite căimăcămiile din Moldova și Muntenia, din care făceau parte promotori și adversari ai unirii, ceea ce uneori a influențat desfășurarea activităților și acțiunilor, dar a dovedit existența primelor elemente ale unei vieți politice democratice, prin manifestarea puterii neconsolidate și a unei opoziții în formare.

Sfârșitul anului 1858 și începutul celui următor au marcat intrarea în linie dreaptă în privința alegerii domnitorului în cele două Principate. Activitățile au fost mai liniștite în Moldova în privința desemnării candidatului pentru tronul de la Iași, dar mult mai agitate la București, unde adversarii unirii erau mai bine poziționați în cadrul Adunării electivive. Desfășurarea evenimentelor la Iași și București a fost marcată de situații interesante.

La Iași membrii Adunării electivive și-au exprimat pozițiile în privința desemnării candidaților într-o atmosferă mai relaxată, fără a se ajunge la manifestări violente, în care armata să fie chemată să restabilească ordinea sau să se poziționeze în favoarea cuiva, în timp ce la București situația a fost mult

mai tensionată, Partida Națională fiind nevoită să apeleze la sprijinul maselor pentru a impune un domn favorabil unirii. Prin urmare, în Muntenia trebuia să se acționeze de o manieră în care armata să gestioneze criza, în condițiile în care comandanții militari trebuiau să se poziționeze de partea unioniștilor sau opozanților acestora.

O problemă delicată apărută la Iași a fost poziția mitropolitului Sofronie Miclescu. Cel care în 1857 acționase pentru anularea alegerilor falsificate de către Nicolae Vogoride și se manifestase ca unionist, în decembrie 1858 a intrat sub influența nefastă a lui Ștefan Catargiu, refuza să prezideze Adunarea electivă a Moldovei, invocând, într-o scrisoare din 27 decembrie 1858/8 ianuarie 1859, că ne găsim obosit de sfintele slujbe după datoria religiei, și încă mai urmează a mai face asemenea osteneli de slujbă bisericii până la șase zile a viitoarei luni ianuarie...⁶. Atitudinea sa a fost caracterizată de către unii membri ai Adunării ca retrogradă, favorabilă unor mari proprietari de pământ, fapt ce a generat o reacție nefavorabilă din partea celor care au luat cuvântul și au aruncat cuvinte grele asupra celui considerat a se fi rătăcit pentru moment de turma sa...

Surprinzător pentru majoritatea participanților, cel care a liniștit spiritele încinse a fost Alexandru Ioan Cuza. În ședința Adunării din 2/14 ianuarie 1859, intervenind după acuzațiile grave aduse mitropolitului de către Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza a spus pe un ton calm, conciliator: Socot că prea sfinția sa părintele mitropolit, scriind adresa către Adunare, n-a avut scopul de a ataca nici majoritatea nației, nici a lovi alegerile. Prea sfinția sa a fost înșelat de către unii chiar din noi. Clerul a fost totdeauna, în toate momentele cele mari ale nației noastre, în capul nostru. Astăzi, nu cred că acest cler vrea a contesta validitatea alegerilor⁷. Viitorul domn al Moldovei a propus ca o delegație a Adunării să meargă la mitropolit și să discute problema în litigiu, acțiune care s-a dovedit benefică, astfel că în dimineața zilei de 4/16 ianuarie 1859 Sofronie Miclescu a prezidat ședința premergătoare alegerii.

Ședința din ziua de 5/17 ianuarie 1859 a fost relevantă pentru locul și rolul armatei și bisericii pentru buna desfășurare a activităților, așa cum fusese stabilit prin ordin al căimăcămiei încă din 10/22 decembrie 1858: Oastea de toate armele, în mare uniformă, se înșira de-o parte și de alta a drumului de la ușile bisericii (Sfântul Nicolae – n.n.) până la scara cea mare ce conduce în sala ședințelor Adunării. În drumul spre sala ședințelor, deputații vor fi salutați de o bandă de muzică militară. Artileria va slobozi și ea 101 tunuri (lovituri de tun – n.n.) în cinstea acestor treceri, iar oastea va prezenta armele⁸. Activitatea clerului, în ziua de 5/17 ianuarie 1859, a fost laborioasă și edificatoare pentru însemnătatea momentului. La sfârșitul serviciului religios de la biserica „Sfântul Nicolae”, la care erau prezenți toți membrii Adunării, părintele Neofit Scriban a rostit un frumos discurs, în acord cu importanța momentului: Crediința nației române nu a fost, nu este și nu va fi decât unirea românilor într-un singur stat, singura ancoră a mântuirii sale, singurul port în care poate scăpa corabia sa națională de furtuna valurilor ce o împresoară. Voi, ieșind de aici, veți pași la un act mare, ce de secol a fost pierdut pentru noi. Eu, ca și anul trecut, tot de pe acest amvon, v-am spus și vă spun încă și acum, că acest mare erou (referire la Ștefan cel Mare, ctitorul bisericii „Sfântul Nicolae” – n.n.) a zis că Dumnezeu părinților noștri va transmite nouă

Mitropolitul Nifon

un mângâietor, care va vindeca rănilor noastre și va realiza dorințele noastre. Fie dar ca alesul vostru să fie acela pe care îl așteaptă nația română. Fie ca el să vindece ranele ei, și să realizeze dorințele ei. Faceți dar, fraților, ca în urma alegerii voastre de astăzi să iasă un asemenea Mesie al României⁹. Mitropolitul Sofronie Miclescu a deschis și condus ședința Adunării dedicată special alegerii domnului Moldovei, arătând importanța momentului în câteva cuvinte bine alese: Nu mă îndoiesc, iubiții mei compatrioți, că fiecare din dumneavoastră prețuiește cât de importantă este această operație și în ce grad viitorul țării se află legat cu rezultatul ei.

Exprimându-și votul, ultimul dintre membrii Adunării, mitropolitul Moldovei a rostit în mod solemn: Au trecut sute de ani, iubiții mei compatrioți, de când Moldova pierduse dreptul său de a alege pe domnitorul stăpânitor. Acum am câștigat iarăși drepturile noastre. Și, precum anul trecut am zis că unde este turma va fi și păstorul, iarăși mai repetez același cuvânt și, împreună cu toată Adunarea, votez și subscriu pentru dl. colonel Alexandru Cuza, pentru domnul stăpânitor al Moldovei¹⁰.

Votul lui Sofronie Miclescu a consfințit unanimitatea votului pentru alegerea pe tronul Moldovei a unui ofițer al Armatei Române.

În timp ce la Iași se alegea domnul Moldovei, în Țara Românească, unde lupta politică era mai înverșunată, alegerile pentru Adunarea electivă au fost stabilite și s-au desfășurat între 8/20-12/24 ianuarie 1859, conform procedurilor și calendarului stabilit. În ziua de 16/28 ianuarie 1859 în Buletinul oficial a fost publicat programul deschiderii lucrărilor Adunării electivă a Munteniei, pentru ziua de 22 ianuarie/3 februarie, ora 9 dimineața, care prevedea convocarea la mitropolie, apoi la sala Adunării obștești, a oficialităților alese și numite. Trebuia să fie prezent un batalion de infan-

terie și un detașament de cavalerie, care să prezinte onorul, să marcheze deschiderea lucrărilor prin trei salve de pușcă, iar corpurile militare din București să defileze prin fața aleșilor țării. Mitropolitul Nifon a dispus ca un Te Deum să fie ținut în toate bisericile din țară, iar în reședințele de județ funcționarii publici în mare uniformă trebuiau să ia parte la slujbă.

Alegerile din ianuarie 1859 aduseseră în Adunarea electiva de la București cinci ofițeri (sublocotenent Ion Brătianu, colonel Ion Florescu, colonel Ion Solomon, colonel Nicolae Bibescu și maior Dimitrie Ștefanopol), în timp ce clerul își păstra numărul de deputați aleși și de drept.

Alegerea domnului Țării Românești a generat o intensă activitate a Partidei Naționale și conservatorilor pentru desemnarea candidatului, lucru greu de realizat în condițiile în care niciuna din părți nu deținea o majoritate confortabilă. Pe de altă parte, Partida Națională a acționat pentru mobilizarea populației din București și împrejurimi, pe care să o utilizeze ca factor de presiune pentru alegerea unui domn favorabil unirii, fapt ce a atras reacția căimăcămiei, care a ordonat armatei, să blocheze intrările în Capitală și să disloce importante forțe la mitropolie pentru asigurarea ordinii. În acele condiții Ion C. Brătianu, apoi Cezar Boliac, l-au contactat pe generalul Barbu Vlădoianu care, discret, tacit, l-au asigurat de sprijinul lor. A fost victoria uniuniștilor dar și voința de unire a șefilor armatei, care prin acțiunea lor au asigurat, în cele din urmă, desfășurarea în liniște, în prezența unei numeroase mulțimi, a ședințelor din zilele de 22-24 ianuarie/3-5 februarie 1859. Mitropolitul Nifon a avut o atitudine ireproșabilă în organizarea și conducerea lucrărilor, acceptând desfășurarea unei ședințe secrete a Adunării, în care s-a decis înscrierea lui Alexandru Ioan Cuza ca singur candidat la tronul Țării Românești, conform propunerii Partidei Naționale. Presa vremii a consemnat atitudinea reprezentanților bisericii la acea ședință, subliniind că aceștia au fost primii care au semnat angajamentul solemn privind alegerea lui A.I. Cuza, iar mitropolitul Nifon a rostit câteva cuvinte rămase memorabile: Doamne, Dumnezeuul părinților noștri, aruncă-ți privirea ta asupra inimilor noastre, și nu slăbi curajul fiilor tăi. Unește-i pe toți într-o cugetare și într-o simțire, și fă ca inimile tuturor să aibă aceeași bătaie

pentru țara lor. Prințul Cuza este unsul tău între noi, și pentru dânsul jurăm toți că-l vom susține¹¹.

În plenul Adunării, unde era prezent și publicul admis în limita locurilor, colonelul I.E. Florescu a propus ca înaintea votului deputații să depună jurământul, conform unor proceduri mai vechi, iar mitropolitul a pus în aplicare solicitarea. Alegerea în unanimitate a lui A.I. Cuza domn al Țării Românești a decurs conform celor stabilite și regulamentului de funcționare a Adunării, a generat un entuziasm general în București, la manifestările de bucurie din acea zi participând atât clerul, cât și trupele aflate pe Dealul Mitropoliei. Peste ani, generalul Barbu Vlădoianu, aflat permanent în zona de desfășurare a evenimentului din ianuarie 1859, avea să redea atitudinea și acțiunea armatei în acele zile în câteva cuvinte clarificatoare: Meritul oștirii, ce comandam atunci și al capilor superiori din garnizoană, este că au ținut liniștea, că nu au lăsat o tradițiune de sânge între oștire și popor¹².

Participarea și implicarea clerului, a ofițerilor, comandanților și structurilor militare în realizarea Unirii Principatelor, în perioada 1857-1859, este o realitate incontestabilă, remarcată în epocă și consemnată în izvoarele istorice. A fost doar începutul. Finalizarea a avut loc în perioada Războiului de Întregire (1916-1920), când lupta și jertfa au fost pentru realizarea Marii Uniri (1916-1918), apoi, în anii 1919 și 1920, pentru apărarea acesteia.

THE CHURCH AND THE ARMY, PLACE AND ROLE IN THE REALIZATION OF THE PRINCIPALITIES' UNION IN 1859

The participation and the implication of the clergy, officers, commandants and military structures in the realization of the Principalities' Union, between 1857 and 1859, is an indubitable reality that was remarked in the epoch and written in that time historical sources. It was just the beginning. It was finalized during the First World War, when the fight was for the realization of the Great Union and then between 1919 and 1920 for its defense.

Keywords: Alexandru Ioan Cuza, metropolitan Sofronie Miclescu, metropolitan Nifon, General Barbu Vlădoianu, clergy

NOTE

- 1 Universitatea „Hyperion” din București.
- 2 Apud „Tribuna României”, Iași, 10 mai 1859.
- 3 Apud „Pruncul român”, Anul I, nr.1, 12 iunie 1848.
- 4 ***Politica externă a României-dicționar cronologic, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 115.
- 5 Apud Ziarul „Lumina”, marți 26 octombrie 2010.
- 6 Apud „Monitorul Oficial al Moldovei”, nr. 21, 28 decembrie 1858.
- 7 Apud Stelian Neagoe, Istoria unirii românilor, vol. 1, București, Editura

- Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 555.
- 8 *Ibidem*, p. 529.
- 9 Apud „Steaua Dunării”, nr. 6, 10 ianuarie 1859.
- 10 Apud Stelian Neagoe, Op.cit., p. 574.
- 11 *Ibidem*, p. 617.
- 12 Apud ***Unirea Principatelor Române, 5-24 ianuarie, Iași-București 1859, 1886, p.110.